

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Вісник № 3
кафедри педагогіки початкового навчання

Професійний розвиток педагога

Збірник наукових праць
викладачів та студентів педагогічного факультету

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Вісник № 3
кафедри педагогіки початкового навчання

Професійний розвиток педагога

Збірник наукових праць
викладачів та студентів педагогічного факультету

РІВНЕ 2011

УДК 37:371:372:373:374:376:379

Вісник кафедри педагогіки початкового навчання. - № 3. – Рівне: РДГУ, 2011.- 123с.

Упорядник: Тетяна Євстафіївна Колупаєва, кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки початкового навчання Рівненського державного гуманітарного університету

Рецензент: Пальчевський Степан Сергійович доктор педагогічних наук, професор кафедри загальної, соціальної педагогіки та акмеології Рівненського державного гуманітарного університету

Комп'ютерний набір та верстка: Ваколюк А.М., Соловей Л.М.

У збірнику подаються статті, повідомлення, тези викладачів, студентів, аспірантів кафедри педагогіки початкового навчання та вчителів шкіл. Представлена тематика розроблена з урахуванням сучасного вітчизняного та зарубіжного педагогічного досвіду, досягнень педагогічної та психологічної науки. Матеріали збірника були представлені на науково-педагогічному семінарі, "Сучасний вчитель початкових класів: вимір часу", проведеного кафедрою педагогіки початкового навчання за участі вчителів шкіл, завучів, представників міського управління освітою та звітній науково-практичній конференції викладачів та студентів РДГУ у 2011 році. Матеріали збірника розраховані на викладачів, студентів психолого-педагогічних спеціальностей.

За достовірність фактів, дат, назв і т.п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії.

Рекомендовано до друку рішенням кафедри педагогіки початкового навчання протокол № 10 від 14 квітня 2011 р.

Шевців З.М.,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки
початкового навчання РДГУ

Соціально-педагогічна компетентність вчителя початкових класів

У статті розкривається роль соціально-педагогічних дисциплін для забезпечення соціально-педагогічної компетентності майбутнього вчителя початкових

Постановка проблеми. Соціальна і соціально-особистісна компетентності займають чільне місце у професійно-кваліфікаційній характеристиці учителя початкових класів. Тому, якісна підготовка вчителя початкових класів повинна забезпечити знання, уміння та навички, а також досвід, які допоможуть проводити соціально-педагогічну діяльність і виконувати такі функції: продуктивно співпрацювати з різними соціальними групами, прогнозувати розвиток міжособистісних стосунків учнів, забезпечувати соціальну толерантність, соціальну відповідальність, запобігати педагогічним конфліктам у навчальному середовищі. Допоможе студентам усвідомити соціологічний компонент освіти у вищому навчальному закладі гуманізація освіти на основі конструювання нових технологій навчання, які включатимуть той зміст, форми і методи навчання і виховання, що сприятиме розвитку високого рівня соціально-особистісних якостей особистості вчителя початкових класів: гармонійно співіснувати у суспільстві, цінувати право дитини на самовизначення, бути соціально активною і відповідальною, долучатися до суспільно корисної праці, надавати волонтерську допомогу; вміння задовольняти підвищені потреби дітей молодшого шкільного віку в особистісному контакті з учителем, збагачувати зміст початкової освіти емоційним особистісно значущим спілкуванням, налагоджувати діалогічне спілкування між дітьми, учнями та вчителем як домінуючої форми навчального спілкування.

Аналіз основних джерел і публікацій. Проблеми виховання у ВНЗ входять до кола наукових інтересів багатьох сучасних вчених: В. Андрущенко, І. Беха, С. Голошивець, В. Євтуха, В. Журавського, І. Зязюна, В. Кременя, О. Невмержицького, С. Савченка, В. Ходакова, П. Щербаня та інших. Розробками питань соціального виховання займалися вітчизняні та російські фахівці: М. Галагузова, І. Зверева, А. Капська, О. Кузьменко, В. Мардахаєв, В. Мудрик, В. Нікітін, Л. Нікітіна, С. Пальчевський, А. Рижанова, С. Харченко та інші. Надбання вказаних науковців уможливають пошук нових технологій процесу розвитку соціально-педагогічної компетентності в контексті загального навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі. Розробкою соціально-педагогічної діяльності займалися російські вчені Ю.В.Василькова, Г.А.Вороніна, М.А.Галагузова, Л.А.Мардахаєв, Р.В.Овчарова, П.А.Шептенко, А.В.Мудрик, Ф.А.Мустаєва та інші. Проблему феномена педагогіки – соціально-педагогічну діяльність вивчають і досліджують науковці України, серед яких І.Д.Зверева, А.Й.Капська, Л.Г.Коваль, О.В.Безпалько, Л.І.Міщик, С.Я.Харченко, І.М.Богданова та інші.

Метою статті є аналіз навчальних дисциплін, визначення їх ролі та ролі соціально-педагогічного середовища вищого навчального закладу для формування соціально-педагогічної компетентності у студентів педагогічного факультету.

Виклад основного матеріалу дослідження. Навчання студентів на педагогічному факультеті РДГУ спрямовується на створення соціально-педагогічного середовища для творчого розвитку обдарованих студентів, реалізацію здібностей за творчим, науково-педагогічним і управлінським напрямом діяльності.

Соціально-педагогічне середовище – це освітні, природні, соціокультурні, економічні умови, звичаї і традиції, у яких відбувається оволодіння знаннями, уміннями та навичками соціально-педагогічної діяльності, формування національної свідомості, громадянської відповідальності та активності, усвідомлення значення суспільного прогресу для самореалізації у соціумі, профілактика девіантної та асоціальної поведінки студентів. Однак воно позбавлене навчальних дисциплін, які формують соціально-педагогічну компетентність у межах соціально-педагогічної діяльності.

Аналіз наукових досліджень дозволяє дійти певного розуміння соціально-педагогічної діяльності як інтегрованого виду діяльності, визначити спеціальні ознаки, які прослідковуються у різноманітних її визначеннях:

1. Соціально-педагогічна діяльність визначається як діяльність спрямована на створення сприятливих умов соціалізації, всебічного розвитку особистості, задоволення її культурних і духовних потреб чи відновлення соціально-схвалених способів життєдіяльності людини. [2]
2. Соціально-педагогічна діяльність – це такий вид діяльності, який спрямований на створення соціально-економічних, організаційних, правових умов для соціального становлення та розвитку молодих громадян, найповнішої реалізації їх потреб та інтересів. [4]
3. Соціально-педагогічна діяльність – це соціальна робота, що включає педагогічну діяльність, спрямовану на допомогу дитині в організації себе, свого психологічного стану, на встановлення нормальних відносин у сім'ї, школі, суспільстві. [3]
4. Соціально-педагогічна діяльність спрямовується на дітей та молодь, які потребують допомоги у процесі соціалізації, метою якої виступає сприяння адаптації та позитивній соціалізації особистості шляхом допомоги їй у засвоєнні соціальних норм і цінностей. [5]

5. Під соціально-педагогічною діяльністю розуміють діяльність, яка спрямована на розв'язання завдань соціального виховання і соціально-педагогічної допомоги і захисту. [7]

Незважаючи на таку неоднозначність визначень, на наш погляд, варто користуватися останнім, так як воно найбільш повно розкриває сутність соціально-педагогічної діяльності, підкреслює поєднання діяльності соціального педагога і діяльності соціального працівника. Отож, діяльність вчителя початкових класів передовсім звернена не лише на виконання освітніх функцій, а й на виявлення порушень у взаємодії з навколишнім світом, створення комфортних умов для життя і життєдіяльності молодших школярів, захисту їх прав та свобод, організації соціально-терапевтичної допомоги тим, хто її потребує, розв'язання проблем соціальної адаптації особистості.

Очевидним стає той факт, що соціально-педагогічні знання студентів повинні сприяти успішному розв'язання соціальних проблем школярів початкових класів. Тому викладачі педагогічних дисциплін повинні визначити коло знань, умінь та навичок, якими повинні оволодіти студенти з метою формування соціально-педагогічної компетентності, створення умов для усвідомлення значущості їх у професійному становленні, розвитку соціально-педагогічне мислення.

Складовою системи соціально-педагогічних знань є навчальна дисципліна «Соціальна педагогіка». Тому передбачена у навчальних планах підготовки вчителів початкових класів за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр» як одна із складових системи педагогічної науки. За твердженням Мудрик А.В. соціальна педагогіка як навчальний предмет має своїм завданням надати майбутнім педагогам і тим, хто буде виконувати організаційні та виховні функції, картину соціально-педагогічної діяльності (4).

У своєму розвитку соціальна педагогіка увібрала надбання філософії, соціології, психології, соціальної психології, педагогіки, методологічні засади яких становлять теоретичну базу і виокремилася із педагогіки тому, що педагогічні механізми впливу на особистість розглядаються в цілісній системі соціуму, тобто в усіх сферах суспільного життя (7).

У публікаціях Міщик Л.І. стверджується, що головним завданням соціальної педагогіки в практичному аспекті є координація, об'єднання всіх державних та суспільних структур, зусиль соціального оточення, його інститутів виховання, національних програм, ресурсів та служб, які сприяють задоволенню соціальних, економічних, освітніх, оздоровчих потреб різних категорій дітей, молоді (3). Тобто соціальна педагогіка як наука виконує інтегративну функцію. Вона забезпечує інтеграцію різних форм суспільно-виховних зусиль, спрямованих на формування творчої особистості (2). Викладачі вищої школи можуть взаємодіяти з такими організаціями, координувати з ними свої зусилля, налагоджувати взаємодію студентів.

Очевидним стає те, що навчальна дисципліна «Соціальна педагогіка» є пропедевтичною у навчанні бакалаврів, надає можливість студентам оволодіти теоретичними знаннями про взаємодію людини з різними соціальними інститутами, сформувати уміння та навички розв'язувати проблеми, які виникають у сфері соціального виховання. Тому з метою дотримання наступності вивчення циклу соціальних знань та неперервності освіти, забезпечення знаннями, які допоможуть майбутнім викладачам задовольнити соціальні, економічні, оздоровчі потреби студентської молоді, а також виконувати посередницьку роль у медичному і соціальному патронажі, необхідно розвивати у студентів нові соціально-педагогічні компетентності.

З цією метою у процес підготовки вчителів початкових класів потрібно ввести навчальну дисципліну «Основи соціально-педагогічної діяльності». Завданням курсу є оволодіння теоретичними основами соціальної освіти, методами та засобами діяльності в соціумі, соціально-педагогічними технологіями з різними категоріями дітей та молоді, юридичними документами захисту і опіки прав дитини. Після вивчення курсу студенти оволодівають знаннями, які допоможуть проводити соціально-педагогічну діагностику, здійснювати превентивну і реабілітаційну роботу, використовувати методи зняття стресових ситуацій. Курс "Основи соціально-педагогічної діяльності" спрямований на забезпечення соціально-педагогічної компетентності, як складової педагогічної діяльності.

Аналіз поняття «соціально-педагогічна діяльність» підтверджує дослідження автора (1), що дана дефініція носить невизначений характер. Проведений Є.Хриковим аналіз дав змогу зробити висновки, що соціально-педагогічна діяльність — це різновид педагогічної діяльності, а будь-яка педагогічна діяльність є професійною та фаховою; дослідження із соціальної педагогіки мають бути спрямовані на професійного, фахового споживача — тобто соціального педагога та соціального працівника.

Поняття «соціально-педагогічна діяльність» як вид професійної діяльності пов'язується з педагогічною діяльністю, соціальною роботою і соціальною педагогікою, а відтак із відповідними технологіями, які в свою чергу теж не мають типових, стандартних визначень. Однак наголошуючи на різних підходах до розуміння технологій, визначають, що соціально-педагогічна технологія – це наука про мистецтво досягнення прогностуючої соціально-педагогічної мети.

Із порівняльної характеристики педагогічної та соціально-педагогічної діяльності (8) видно, що педагогічна діяльність включає елементи соціальної роботи і соціальної педагогіки, а соціально-педагогічної діяльності є інтегративною різновидністю соціальної та педагогічної діяльності. Очевидно, що, застосовуючи даний вид діяльності в практику роботи вчителя початкових класів, можна розв'язати соціальні проблеми молодших школярів, використовуючи при цьому педагогічні засоби впливу.

Висновок. Вивчаючи цикл соціально-педагогічних дисциплін, використовуючи при цьому різноманітні організаційні форми навчання у вищому навчальному закладі у майбутніх учителів початкових

класів необхідно розвивати соціальні якості особистості, розуміння значущості соціально-педагогічної діяльності для:

- сприяння і підтримки продуктивної праці школярів, організації та проведення активного дозвілля, надання допомоги у шкільній адаптації;
- передбачення і подолання негативних впливів соціуму на розвиток особистості школяра, організації соціально-педагогічної допомоги і захисту прав школяра;
- застосування заходів державного примусу до осіб, які втратили відповідальність за виконанням батьківських обов'язків;
- створення у соціальному середовищі умов для всебічного розвитку дітей і підлітків: налагодження роботи дитячих і молодіжних об'єднань, спілкування за інтересами, сприяння участі у науково-технічній творчості;
- допомоги групам соціального ризику, профілактики девіантної та асоціальної поведінки;
- виховання поваги до батьків, жінок та літніх людей, культурно-історичних цінностей, природи України.

Література

1. Євгеній Хриков Соціально-педагогічна діяльність як педагогічний феномен//Шлях освіти, 2006. - №3. –С.2-6
2. Коваль Л.Г., Зверева І.Д., Хлебик С.Р. Соціальна педагогіка/Соціальна робота: Навч. посібник. –К.: ІЗІН, 1997. -392 с.
3. Міщик Л.І. Розвиток нових стратегій підготовки спеціалістів в контексті соціальної політики України//Практична психологія та соціальна робота. -2006. -№ 9. –С.12-14.
4. Мудрик А.В. Социальная педагогика: Учеб. Для студ пед. Вузов /Под ред. В.А.Сластенина. – М.:Издательский центр «Академия»,1999. -184 с.
5. Методика и технология работы социального педагога: Учеб. пособие для студ. высш. заведений/Под ред. М.А.Галагузовой, Л.В.Мардахаева. –М.:Издательский центр «Академия»,2002. -192 с.
6. Поліщук В.А. Соціальна освіта в Україні: проблеми становлення і розвитку // Практична психологія та соціальна робота. -2003. -№ 6.-С.1-5.
7. Соціальна педагогіка / За ред. А.Й.Капської. Підручник. –К.: Центр навчальної літератури, 2003. -256 с.
8. Шептенко П.А., Воронина Г.А. Методика и технология работы социального педагога: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учебных заведений/Под ред. В.А.Сластенина. –М.:Издательский центр «Академия», 2001. -208 с.

Шурин О.І.,
аспірант кафедри практичної
психології та психотерапії РДГУ

Емпатійність як важлива особистісна якість сучасного вчителя початкових класів

Серед численних професійних якостей, які повинні бути притаманні сучасному вчителю початкових класів є прояв співчутливості, емпатійності по відношенню до інших людей. Завдяки емпатійній складовій людської культури людина може краще пізнати, сприйняти і зрозуміти іншу людину. Тому дослідження емпатійності, емпатійної культури як особистісних якостей вчителів початкових класів стає основою забезпечення якісної освіти, базовою потребою сучасного суспільства, яке орієнтується на людину, здатну до сприймання емоційних проявів інших людей і адекватної відповіді на емоційний стан оточуючих.

Дослідженню феномену емпатії та емпатійної культури присвячено праці багатьох вчених. Так, зокрема, досліджувався розвиток емпатії в процесі професійної підготовки майбутніх лікарів та медичних сестер (А.Василькова, І.Кузнецова, Т.Павлюк, О.Юдіна та ін.), становлення емпатії, емпатійної культури у студентів педагогічних вузів (Т.Романова, О.Коваленко та ін.), формування емпатійної культури у старшокласників та в дітей дошкільного віку (І.Насенкова, І.Коган), диференційно-психологічний аналіз емпатії (О.Орищенко), психологічні аспекти емпатії (Т.Гаврилова, М.Панкова, Л.Виговська та ін.).

Метою нашої статті є аналіз психолого-педагогічної літератури для розкриття сутності емпатійності та емпатійної культури, як важливих професійних якостей вчителя початкових класів, а також теоретичне обґрунтування формування емпатійної культури у вчителів.

Феномен емпатії і досі залишається предметом гострих дискусій з боку філософів, психологів, естетів, лінгвістів. Емпатія досліджувалась різними науковими школами, зокрема, філософськими, психологічними.

Так, у Древньому Китаї співчуття було залучено до основних чеснот людини. Високо цінувалося це почуття і в Стародавній Греції: давньогрецькі стойкі були переконані, що вони відчувають емпатію один одного завдяки певній духовній спільності.

ЗМІСТ

Передмова		3
Боровець О.В.	Реалізація діалогічного підходу у дидактичному процесі початкової школи.....	4
Бричок Б.П.	Логічна культура педагога.....	7
Бричок С.Б.	Вивчення персоналій у курсі «Історія педагогіки :інноваційні підходи».....	9
Веремчук А.П.	Етика викладача вищої школи.....	12
Ганжа М.В.	Естетичне виховання засобами дизайну в історико-педагогічному вимірі.....	13
Гудовсек О.А.	Становлення і розвиток естетичного виховання учнів у позашкільних закладах України (1954–1991 рр.).....	18
Колупасва Т.Є.	Вплив професійних педагогічних вмінь викладачів на результативність навчання студентів.....	21
Міщеня О.М.	Психолого-педагогічні особливості молодших школярів як підгрунтя формування почуття відповідальності.....	23
Перець О.М.	Тренінг як ефективний засіб формування професійної компетентності майбутнього вчителя початкових класів.....	26
Усач Л. В.	Національно зорієнтований навчально-виховний процес у початковій школі як цілісна система.....	29
Шагай Н.М.	Діагностика моральної вихованості молодших школярів.....	32
Шевців З.М.	Соціально-педагогічна компетентність вчителя початкових класів.....	35
Шурин О.І.	Емпатійність як важлива особистісна якість сучасного вчителя початкових класів....	37
Яковичина Т.В.	Підготовка студентів до педагогічної творчості.....	40
Брега Н. І.	Шляхи та методи соціалізації молодшого школяра.....	43
Грибчук С.М.	Історична зумовленість діяльності вчителя початкових класів.....	44
Лапчук В.Б.	Формування особистості вчителя в сучасному освітньому процесі.....	45
Мосійчук Г. А.	Вчитель початкових класів в історичному вимірі.....	47
Приходько Л.М.	Сучасний вчитель. Вчитель сучасності.....	49
Федорчук І. В.	Організація навчальної діяльності молодших школярів шляхом впровадження інтерактивних технологій.....	50
Шута Н.І.	Компетентнісний підхід до підготовки вчителів початкових класів.....	52
Артемчук С.	Статеве виховання школярів у вітчизняній педагогічній теорії та практиці 20 - 30рр. XX ст.....	53
Бірюкова Н.	Розвиток шкільної музичної освіти на Волині (кін.ХІХ - поч.ХХ ст.).....	57
Бондарчук А.	Особливості діяльності Київських вищих жіночих курсів.....	59
Василинка І.	Технологічний підхід у підготовці вчителя: концептуальні засади.....	63
Долід О.	Формування духовних цінностей студентів вищих навчальних закладів.....	65
Дуфанець З.	Умови оптимізації самостійної роботи студентів.....	68
Дячок В.	Становлення дидактики початкової школи в Україні наприкінці ХІХ – початку ХХ століття.....	71
Євфимець І.	Історія релігійного виховання.....	73
Капітула Т.	Зміст освіти і його категорії.....	75
Козак О.	П.Драгоманов про європейські орієнтації української освіти.....	76
Кривошина Н.М.	Антропологізм як чинник гуманізації освіти.....	80
Крикун Ю.	Педагогічні погляди Б.Д. Грінченка.....	82
Куйбіда Л.	Процеси модернізації сучасної педагогічної освіти в Україні.....	84
Куртова К.	Педагогічна діяльність Спиридона Черкасенка.....	86
Кушнір О.	Формування громадянської компетентності майбутніх вчителів як теоретична проблема.....	88
Лехкобит В.	Особливості реформування шкільної освіти в Україні у ХХ столітті.....	92
Литвинюк О.	П.Наторп паро суспільне виховання.....	94
Лук'янович В.	Мета виховання ХХІ століття: проблеми та перспективи.....	96
Наумова І.	Діяльність козацьких шкіл в Україні в 16-18ст.....	97
Петрук О.	Формування етнокультурної компетентності у майбутнього вчителя початкових класів.....	100
Підгайна І.	Інноваційні технології навчання в системі вищої педагогічної освіти.....	104
Постой К.В.	Пізнавальна активність студентів як психолого-педагогічна проблема.....	105
Рачок І.В.	Дидактична адаптація студента-першокурсника як проблема педагогіки.....	107
Романик М.	Сучасна педагогічна думка України: джерела формування.....	108
Тимошук М.	Педагогічна адаптація дитини до шкільного навчання.....	112
Хімич О.	Виховання у молодших школярів шанобливого ставлення до людей.....	115
Христянович Г.	Василь Помагайба про роботу вчителя сільської малокомплектної школи.....	117
Цибульська Л.	Педагогічний успіх Олександра Антоновича Захаренка.....	118
Шеменюка О.	Професійна підготовка студентів педагогічних вузів до виховної роботи.....	121
Юськова Т.	Вплив оцінки вчителя на емоційний стан учня.....	123
Ярошик І.	Особливості навчального процесу в Київському Фребелівському педагогічному інституті.....	126